

яльність сільськогосподарських підприємств у плані обробітку землі.

Проте навіть зростання екологічних проблем у селах робить їх однаково більш привабливими щодо чистого довкілля, ніж міста. Відносно новою тенденцією стало переселення невеликої кількості людей з міст у села і створення екопоселень. Люди, що довго живуть у великому мегаполісі, при нагоді виїжджають на природу. Хто на вихідні, а хто й кардинально – на все життя. Причин і мотивів руралізації, тобто процесу протилежному урбанізації, коли населення «відтікає» до сільської місцевості, багато. Тут свою роль може відіграти економічний стан у великих містах, коли жити в дорогому населеному пункті та ще й знайти там роботу стає неможливим. Частіше ж це відбувається з релігійних або екологічних мотивів.

Висновки з проведеного дослідження. На підставі викладеного, можна зробити висновок про необхідність державного втручання в процес формування середовища, стимулювання створення й використання інновацій у сільській місцевості, а також розбудови сучасної інфраструктури для інформатизації суспільства, яка насамперед забезпечить населення сіл доступом до можливостей упровадження сучасних технологій, що сприятиме вирівнюванню рівня життя населення села й міста.

На сьогодні сучасна людина вже не може уявити своє життя без телефону, комп'ютера, автомобіля, побутових приладів тощо, тобто без інновацій, які для нас стали вже звичними. Більшість учених вважають, що інновації є основною рушійною силою

економічного й соціального розвитку. Інноваційна діяльність призвела світову спільноту до нового, більш високого ступеня розвитку.

Тотальне проникнення соціальних інновацій у сільську місцевість здатне суттєво підвищити рівень життя населення і при цьому зменшити диференціацію, проте якщо цей процес зачепить лише найбагатші верстви сільського населення, то це тільки збільшить розрив.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Когатько Ю.Л. Аналіз видів територіальних диспропорцій у рівні та якості життя за рівнем охоплення / Ю.Л. Когатько. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2014. – № 6. – С. 35–39.
2. Рівень життя населення України/ НАН України. Ін-т демографії та соц. дослідж., Держ. ком. статистики країни; за ред. Л.М. Черненко. – К. : ТОВ «Видавництво «Консультант», 2006. – 428 с.
3. Дорогий наш Кременчук: квартири у місті вже коштують, як у Болгарії // Кременчуцький Телеграф. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.telegraf.in.ua/topnews/2013/04/15/dorogiy-nash-kremenчук-kvartiri-u-mst-vzhe-koshtuyut-yak-u-bolgariyi_10028379.html.
4. Богуш Л.Г. Комплексний розвиток соціальної сфери сільської місцевості України: проблеми та підходи до підвищення ефективності його державного регулювання/ Л.Г. Богуш. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/33235/58-Roshchina.pdf?sequence=1>.
5. Лебедь Р. Радіо в Україні – далі буде? / Р. Лебедь. – 2011. – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.bbc.co.uk/ukrainian/entertainment/2011/05/110504_radio_rl.shtml.

УДК 658.516

Карзун І.Г.
аспірант

Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЗБАЛАНСУВАННЯ ПОПИТУ ТА ПРОПОЗИЦІЙ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті розглянуто зміст механізму взаємодії замовників та споживачів на ринку освітніх послуг. Визначено дисбаланс між попитом та пропозицією фахівців на ринку. Удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці фахівців з вищою освітою потребує дослідження динаміки розвитку системи вищої освіти як джерела підготовки фахівців з вищою освітою та тенденцій їх працевлаштування. Проведено соціологічне дослідження з метою вивчення попиту та пропозицій освітніх послуг вищих навчальних закладів та проблем працевлаштування випускників. Обґрунтовано необхідність регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці.

Ключові слова: ринок освітніх послуг, ринок праці, якість освітніх послуг, освітня послуга, попит, пропозиція фахівців.

Карзун И.Г. ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ МЕРЫ СБАЛАНСИРОВАНИЯ СПРОСА И ПРЕДЛОЖЕНИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УСЛУГ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье рассмотрено содержание механизма взаимодействия заказчиков и потребителей на рынке образовательных услуг. Определены дисбаланс между спросом и предложением специалистов на рынке. Совершенствование организационно-экономического механизма регулирования рынка труда специалистов с высшим образованием требует исследования динамики развития системы высшего образования как источника подготовки специалистов с высшим образованием и тенденций их трудоустройства. Проведено социологическое исследование с целью изучения спроса и предложения образовательных услуг высших учебных заведений и проблем трудоустройства выпускников. Обоснована необходимость регулирования взаимодействия рынков образовательных услуг и труда.

Ключевые слова: рынок образовательных услуг, рынок труда, качество образовательных услуг, образовательная услуга, спрос и предложение специалистов.

Karzun I.H. ARRANGEMENTS BALANCING SUPPLY AND DEMAND OF EDUCATIONAL SERVICES OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In the article the content of the mechanism of interaction of customers and consumers in the educational market. Determined imbalance between supply and demand of specialists in the market. Improving organizational and economic mechanism of labor market

specialists with higher education needs to study the dynamics of higher education as a source of training specialists with higher education and trends of employment. A case study to examine the demand and supply of educational services of higher education and graduate employment problems. The necessity for cooperation between the education market and labor.

Keywords: educational services market, labor market, educational service quality, educational service, supply and demand of specialists.

Постановка проблеми. Удосконалення організаційно-економічного механізму регулювання ринку праці фахівців з вищою освітою потребує дослідження динаміки розвитку системи вищої освіти як джерела підготовки фахівців з вищою освітою та тенденцій їх працевлаштування. Забезпечення балансу між ринком праці та системою вищої освіти, яка випускає висококваліфікованих професіоналів, створить основу для ефективного розвитку економіки та сприятиме зміцненню рівня національної безпеки країни. Саме тому дослідження факторів, що визначають пропозицію праці фахівців з вищою освітою, є надзвичайно актуальним в сучасних умовах розвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Інституційні процеси підготовки та зайнятості фахівців з вищою освітою знайшли відображення у наукових працях відомих учених, зокрема Г. Беккера, С. Брю, К. Макконела, Н. Менкью, О. Амоша, Д. Богиня, К. Бондарчук, О. Грішнова, В. Данюк, А. Колот, Е. Лібанова І. Мартинюк, С. Мельник та інших.

Постановка завдання. На основі викладеного можна сформулювати завдання дослідження, яке полягає в необхідності регулювання взаємодії ринків освітніх послуг та праці.

Виклад основного матеріалу дослідження. В епоху глобалізації та формування економіки знань посилення інтеграції ринків освітніх послуг і праці є найважливішим чинником успішного соціально-економічного розвитку. Бізнес та освіта перестають бути самодостатніми і все більше залежать один від одного. Знання є безперечним фактором успіху функціонування будь-якої господарчої системи як на мікро-, макро-, так і на глобальному рівні. Однією з основних умов успішного розвитку підприємств стає постійне вдосконалення та модифікація людського потенціалу засобами системи освіти. Тому для вирішення кадрових, соціально-економічних та регіональних проблем реального й фінансового секторів економіки необхідні розвиток і модернізація існуючої системи підготовки кадрів, пошук нових технологій інтеграції навчальних закладів і підприємств.

Останнім часом в Україні дедалі більше відчується розбалансування ринку освітніх послуг і ринку праці: людський капітал, сформований системою освіти, залишається недовикористаним або взагалі незатребуваним на ринку праці. Ідеться, по-перше, про феномен «надлишкової освіти», коли працівники з вищою освітою (формально за отриманим дипломом) займаються низькокваліфікованими видами праці, що свідчить або про вкрай низьку якість освіти, або про нераціональне використання праці (за відсутністю можливості працевлаштуватися за спеціальністю через високу корумпованість); по-друге, про працю не за спеціальністю, хоча працівники при цьому залишаються на високих ступенях професійно-кваліфікаційної ієрархії.

Інформаційне забезпечення є важливою складовою системи освіти. Звітність Міністерства освіти і науки необхідна не лише для роботи вищих навчальних закладів, а й вищих посадових органів різних установ, що дає змогу проводити аналіз абсолютних і відносних показників у динаміці та вживати заходи

з усунення недоліків. Показники для складання звітності згрупуємо в такій послідовності:

1. Показники, отримані методом підсумовування даних зі звітів вищих навчальних закладів.

2. Показники, отримані в результаті нескладних арифметичних дій з даними звітів.

3. Показники, отримані методом експертної оцінки, соціологічного дослідження, цільових перевірок.

В даний час актуальним є проведення анкетних опитувань для отримання додаткової інформації. Тому ми провели соціологічне дослідження з метою вивчення попиту та пропозиції освітніх послуг вищих навчальних закладів та проблем працевлаштування випускників. При побудові анкети використовувались закриті і частково відкриті питання. Дослідження має пілотажний характер. З метою виконання поставленого завдання, в жовтні 2014 року було проведено анкетування. Респондентами даного анкетування були випускники ВНЗ Черкаської, Вінницької та Київської областей.

Під час анкетування, респондентам було запропоновано визначити проблемні питання у працевлаштуванні випускників та провести оцінку щодо зайнятості випускників ВНЗ. Респондентами даного анкетування були такі категорії: студент денної форми навчання (9%), студент заочної (дистанційної) форми навчання (5%), підприємець (15%), незайнята особа (офіційно в трудових відносинах на перебуваю) (15%), зайнята особа (працюю не офіційно) (50%), перебуваю на обліку у центрі зайнятості (6%).

Під час анкетування, респондентам було запропоновано оцінити рівень освіти, що його забезпечує сучасна українська освітня система. Результати анкетування з цього приводу схематично зображені нами на рисунку 1.

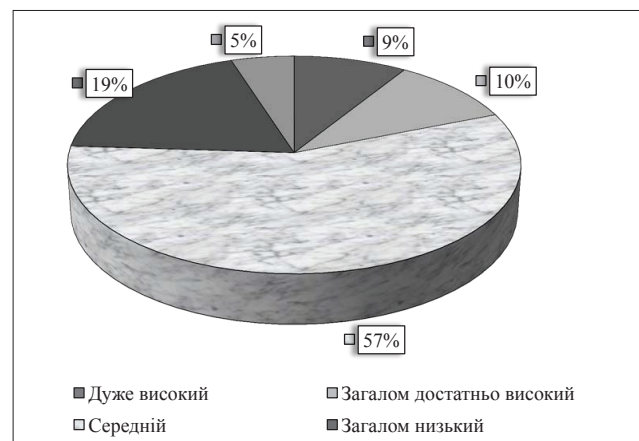

Рис. 1. Оцінка респондентами рівня освіти, що його забезпечує сучасна українська освітня система

Джерело: розроблено автором

Судячи з даних, наведених на рисунку 1, сучасна українська освітня система забезпечує середній рівень освіти. Поряд з цим слід зазначити, що 19% опитуваних вважають рівень надання вищої освіти високим. Однак 5% респондентів характеризує рівень освіти ВНЗ як дуже низький.

Так, на запитання «На Вашу думку, чи змінилася і, якщо так, то в якому напрямку якість підготовки випускників українських ВУЗів за останні 5 років?» були надані наступні відповіді (рис. 2). Четверта частина опитаних мають уявлення про погіршення університетської підготовки, третина – про її незмінність. Про покращення казали лише 17% опитаних випускників.

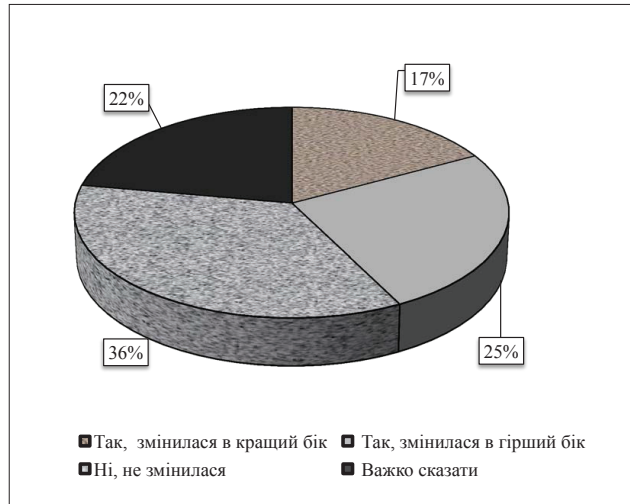

Рис. 2. Оцінка респондентами рівня якості підготовки випускників українських вузів за останні 5 років

Джерело: розроблено автором

Анкетованим також було запропоновано вказати вирішальний фактор при обиранні професії (табл. 1).

Таблиця 1

Позиція респондентів щодо впливу певних факторів при обранні професії

Рекомендації педагогів	3%
Побажання батьків	45%
Престижність професії	20%
Вибір «за компанію» з друзями	1%
Бажання працювати власне за цією професією	15%
Відсутність труднощів у працевлаштуванні	11%
Високий рівень оплати праці у даній сфері	5%

В ході анкетування, його учасникам було запропоновано обрати найефективніші джерела пошуку роботи для працевлаштування. Слід також зазначити, що найпопулярнішими способами пошуку роботи серед випускників є звернення до знайомих (цей метод пошуку роботи використовували 46% випускників) та перегляд вакансій в Інтернеті або газетах (35%). Лише 7% випускників під час пошуків роботи зверталися до Державної служби зайнятості, стільки ж – зверталися до роботодавців або відвідували ярмарки кар'єри. Ще менше випускників (близько 5%) ходили на співбесіди або складали іспити для прийому на роботу, розміщували оголошення в газетах / журналах або відповідали на розміщені вакансії, або ж зверталися до компаній, де раніше проходили практику / стажування. Найрідше випускники зверталися по допомогу до університетського центру зайнятості (4%) або до кадрового агентства (3%). Тобто в питаннях пошуку роботи випускники більше по-

кладаються на особисті контакти або пошук вакансій, розміщених з ініціативи роботодавця, аніж на допомогу спеціалізованих служб із пошуку кадрів та працевлаштування, таких як державна служба зайнятості, університетські центри кар'єри або професійні рекрутингові агентства.

Результати анкетування також засвідчили, що на думку опитаних, найбільшими проблемами в працевлаштуванні випускників ВНЗ є відсутність вакансій за здобутим напрямом підготовки, проблеми «замкнуте коло», психологічна неготовність.

Перша проблема, відсутність вакансій за здобутим напрямом підготовки, тобто існує дисбаланс потреб і пропозицій на ринку праці, тому що значна кількість молоді продовжує навчатись за «престижними» напрямками підготовки.

Зміст проблеми «замкнуте коло» полягає в тому, що претендент повинен мати досвід роботи за напрямом підготовки, який практично не можливо здобути, адже працедавці зацікавлені в працівниках з досвідом роботи. Тому слід реально встановити планку очікувань і не висувати завищених вимог. Якщо молодий фахівець отримує диплом, але ще ніколи ніде не працював за фахом, то він має бути готовий серйозно понизити свої очікування щодо посади та оплати праці. Крім того, нестачу досвіду необхідно компенсувати більшою активністю на ринку праці.

Через низьку психологічну готовність до професійної практичної роботи незалежно від того, який навчальний заклад (державний чи приватний) вони закінчили, значна кількість випускників, маючи необхідні теоретичні знання та практичні навички, при цьому психологічно не готові вести роботодавцю свою фахову придатність. Отже збалансування кон'юнктури ринку освітніх послуг перш за все передбачає збалансування її структурних елементів попиту та пропозиції, тому потрібно визначити шляхи та заходи їх збалансування.

Збалансування попиту та пропозиції на освітні послуги вищих навчальних закладів, на наш погляд, можна здійснювати через:

- моніторинг заяв, поданих під час вступної кампанії;
- постійне інформування суспільства про потреби ринку праці;
- вивчення потреби в спеціалістах того чи іншого напрямку;
- формування громадської думки щодо спеціальностей.

Ще одним шляхом збалансування попиту на освітні послуги є інформування суспільства про потреби ринку праці, що дасть можливість усунути підготовку спеціалістів, які є незатребуваними на ринку праці. Для того, щоб ця інформація була достовірною, і відповідала вимогам ринку праці, потрібно здійснювати його прогноз (горизонт прогнозування повинен бути не меншим, ніж термін, який потрібний для отримання тої чи іншої професії), і визначати потребу в спеціалістах певного напрямку підготовки на майбутнє. Ці завданнями повинні виконувати Центри регіональної освіти.

В Україні розвиток практичного і наукового інтересу до маркетингу у вищій освіті пояснюється не тільки світовою тенденцією до посилення євроінтеграційних процесів, але й рядом специфічних чинників, притаманних для постсоціалістичного етапу еволюції нашого суспільства. До них належать: невідповідність структури вищої освіти реальним потребам ринку; зменшення державного фінансування вищих навчальних закладів; зростаюча конкуренція

між ВНЗ. У даному контексті очевидна нагальна потреба формування як теоретичних основ маркетингу ВНЗ, так і розробки теоретико-методичних засад маркетингової стратегії розвитку ВНЗ [2; 5].

Відсутність взаємозв'язку між системою вищої освіти та вітчизняним ринком праці не тільки закладає передумови до появи незатребуваних професій, тим самим спричиняє збільшення кількості безробітних, але й не унеможливорює гідну практичну реалізацію інтелектуального потенціалу особистості. Фахівець, який закінчив ВНЗ прагне понад усе реалізувати отримані компетентності та поглибити свої знання через практичний досвід, що можливо здобути лише в межах певної професії.

Звертаючись до світового досвіду, зазначимо, що, наприклад, у Швеції для визначення майбутньої потреби країни у фахівцях відповідного рівня кваліфікації держава встановлює граничний ліміт кількості можливого прийому студентів ВНЗ III-IV рівнів акредитації, враховуючи при цьому якість їх кадрового, інформаційного, матеріально-технічного, навчально-методичного та іншого ресурсного забезпечення. На конкурсній основі розподіляється ліцензований обсяг прийому студентів між кращими ВНЗ. Граничний ліміт складає приблизно половину кількості бажаних здобути повну середню освіту, в свою чергу, для половини, що залишилася розподіляють місця у професійно-технічних навчальних закладах та ВНЗ I-II рівнів акредитації [1].

У Німеччині підготовку фахівців чітко підпорядковують потребам економіки країни. Тільки за наявності твердого переконання у потребі спеціалістів певного напрямку ВНЗ одержують замовлення на підготовку відповідних фахівців у заявленому обсязі [3].

Велика Британія пішла далі і взагалі встановила певні квоти на підготовку фахівців для окремих галузей. Так міністерства оборони, освіти та охорони здоров'я самостійно визначають в якому обсязі та якого рівня кваліфікації їм потрібні фахівці [3]. В таких країнах як Нідерланди, Канада, Великобританія, Франція, Японія та США до процесу прогнозування необхідної кількості фахівців з вищою освітою залучаються спеціальні науково-дослідні інститути, незалежні центри та міжнародні організації, спеціалісти яких активно застосовуються методи опитування роботодавців (компаній) з метою виявлення їхньої потреби у кваліфікованих кадрах.

Слід зазначити, що за результатами таких досліджень будується прогноз попиту на фахівців відповідних напрямів підготовки та спеціальностей на найближчі 5–10 років з можливістю регулярного

оновлення інформації [4]. Для нашої країни досвід Заходу має бути показовим, оскільки державне замовлення для ВНЗ не має бути відірваним від реальних потреб як національного, так і регіонального ринків праці

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, досягти збалансованості підготовки кваліфікованих кадрів у ВНЗ згідно з потребами ринку праці стає можливим за умови впровадження єдиних концептуальних засад щодо спільної системи прогнозування та стратегічного планування потреби у фахівцях певних напрямів підготовки та спеціальностей як зі сторони держави (державних центрів зайнятості), так і зі сторони керівництва ВНЗ. При цьому доцільно враховувати особливості ринків праці кожного регіону, аналізувати як поточні обсяги потреби за кожним видом економічної діяльності регіону, так і перспективні напрямки розвитку окремої області. В межах держави мають бути визначені пріоритетні галузі, що в першу чергу повинні бути забезпечені кадрами відповідного рівня підготовки. В свою чергу, ВНЗ повинні розробляти та оновлювати стратегії підготовки фахівців відповідно до стратегічних орієнтирів діяльності відповідного регіону та країни в цілому.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Гусєв В.О. Підтримка інноваційного розвитку національної економіки сферою вищої освіти [Електронний ресурс] / В.О. Гусєв // Державне управління: теорія та практика. – 2006. – №1. – Режим доступу до журналу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-1/txts/GALUZEVE/06gvosvo.pdf>
2. Анішина Н.В. Сучасний стан та перспективи взаємозв'язку створення робочих місць з робочою силою в Україні / Н.В. Анішина, Т.П. Плішка // Формування ринкової економіки. – 2005. – Спец. вип. – Т. 3. – С. 14-19.
3. Гнибіденко І.Ф. Ринок освітніх послуг і ринок праці: взаємодія і вплив на професійне навчання та профорієнтацію населення України / І.Ф. Гнибіденко // Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення : збірник наукових праць III Всеукраїнської науково-практичної конференції / упорядники: М.А. Міропольська, Л.М. Капченко, А.В. Алексєєва, Н.В. Савченко. – К. : ІПК ДСЗУ, 2008. – 456 с.
4. Єрохін С. Ефективність використання видатків державного бюджету на вищу освіту і можливість збільшення фонду державного пільгового кредитування [Електронний ресурс] / С. Єрохін // Економічний часопис XXI. – 2004. – №2. – Режим доступу до журналу: <http://soskin.info/ea/2004/2/20040211.html>
5. Лібанова Е.М. Конкурентоспроможність українського ринку праці / Е.М. Лібанова // Конкурентоспроможність економіки України: стан і перспективи підвищення / за ред. І.В. Крючкової. – К. : Основа, 2007. – 276 с.